

Трансністрія: сцена подвійного геноциду

Румунія на чолі з маршалом Іоном Антонеску, який прийшов до влади у вересні 1940 року, взяла участь в нападі на Радянський Союз. Антонеску сподіався отримати територію Північної Буковини і Бессарабії, яка в 1940 році була окупована Радянським Союзом. Трансністрію ж Антонеску, реалізуючи свою мету етнічної гомогенізації Румунії, розширяв як територію для депортації туди «небажаних» меншин.

Трансністрія, окупована територія між ріками Дністер і Буг, 19 серпня 1941 року стала окремою адміністративно-територіальною одиницею та одержала статус Губернаторства, столицею якого згодом стала Одеса. Населення місцевих етнічних німців, яке нарахувало близько 130 тисяч осіб у 228 населених пунктах, отримало в межах румунської сфери впливу певну автономію. Близько 8 тисяч з них вступило до загонів «німецької самооборони», які підпорядковувалися СС.

У Трансністрії в період 1941–1944 років було вбито сотні тисяч людей. Найбільш численними жертвами стали євреї, а за ними і роми. Вбивства румуни і німці проводили почасті окремо, самі, а інколи разом, в процесі співпраці. Багато з ромів, які залишилися в живих та у яких ми брали інтерв'ю, розповідали про те, що бачили місця, де раніше були розстріляні євреї.

Спочатку ця доля спіткала єврейське населення знову завойованих областей: перші депортациі почалися на Буковині і Бессарабії вже в липні 1941 року. А влітку 1942 року відбулася депортація до Трансністрії щонайменш 25 тисяч румунських ромів.

Людей гнали сотнями кілометрів, часто пішки. Багато з них загинули в дорозі від голоду і виснаження, були пограбовані і згвалтовані. У Трансністрії було створено більш ніж 200 гетто і таборів. Вони були заповнені місцевими українськими євреями та євреями, депортованими з Румунії.

«До Ландау [адміністративний центр етнічних німців в Трансністрії]: Ви знаєте, що повинні робити з євреями і ромами [...] Я хочу сказати, що цей розливчастий натяк полягав у тому, що всі євреї і роми повинні бути розстріляні!» (із свідоцтва колишнього службовця німецького загону «Зондеркоманда Русланд»).

У гетто люди зіткнулися з умовами, які були вбивчими в усіх відношеннях: не вистачало їжі, житла, дров для опалення і медичної допомоги. Офіційно ухвалені норми харчування існували лише на папері. Депортовані міняли свій одяг на їхні. У тих, хто приїхав в Трансністрію на власному возі (наприклад, кочові роми), його забирали. Тим самим вони втрачали в один момент все своє майно. Незабаром тисячі ослаблених людей стали жертвами епідемії.

Різанина
Одразу після вторгнення румунських і німецьких військ влітку 1941 року команди есесівської айнзатцгрупи груп «Д» і підрозділи Вермахту почали, в першу чергу в сільській місцевості, масові розстріли як місцевих євреїв, так і ромів.

Після вибуху бомби в румунській штаб-квартирі в Одесі 23 жовтня 1941 року румунськими підрозділами було вбито близько 25 тисяч єврейських жителів. Жертви були розстріляні, спалені заживо або вбиті вибуховими пристроями. Ті, хто залишилися в живих, були доставлені взимку в північно-східні райони області. Коли в переповнених таборах вибухнув тиф, румунські органи відреагували новим масовим вбивством: в період з грудня 1941 по березень 1942 року в таборах Богданівка і Доманівка було убито близько 68 тисяч осіб. В розстрілах брали також участь українські допоміжні поліцейські і члени місцевих загонів «німецької самооборони».

У 1942 році був встановлений своєрідний розподіл праці: румунська жандармерія відправила депортованих євреїв і ромів в райони етнічних німецьких поселень, особливо в район Березівки і Мостового, де їх вбивали загони «німецького самозахисту». Кількість загиблих тільки на початку 1942 року, згідно офіційної німецької статистики, становила близько 28 тисяч осіб.

До 1943 року щонайменше 15 тисяч євреїв були відправлені з Трансністрії в сусідню з нею на сході німецьку окупаційну зону – Райхскомісаріат Україна. Там їх використали на примусових роботах і згодом майже всіх розстріляли.

Остання хвиля знищень в гетто, що ще залишилося, прокотилася у 1944 році під час відступу німецької армії.

Число жертв може бути встановлено лише приблизно. У заключній доповіді Міжнародної комісії Елі Візеля, яка в 2004 році вивчала роль Румунії в Голокості, говориться, що кількість вбитих українських євреїв становить від 115 тисяч до 180 тисяч чоловік. З 150 тисяч євреїв, депортованих в Трансністрію, загинуло від 105 тисяч до 120 тисяч. З 25 тисяч депортованих ромів вижило приблизно трохи більше половини.

Трансністрия: сцена двойного геноциду

Румунія під началом пришедшого до влади в січні 1940 року маршала Іона Антонеску приняла участь в нападі на Советський Союз. Антонеску надіялся заполучити територію Східної Буковини і Бессарабії, яка в 1940 році була занята Советським Союзом. Трансністрию ж Антонеску, преследуючи ціль етніческої гомогенізації Румунії, розглядав як територію для депортації туди «нежелательных» меншин.

Трансністрия, окупована румунськими військами територія між ріками Дністер і Буг, 19 серпня 1941 року стала окремою адміністративно-територіальною одиницею та одержала статус Губернаторства, столицею якого згодом стала Одеса. Местні етніческі немці-колонисти, яких нарахувалось близько 130 тисяч, випливши в 228 населених пунктах, отримали некотору автономію в румунській сфері впливу. Близько 8 тисяч з них вступили в местні «отряди самооборони», підпорядковувалися СС.

В Трансністриї в період 1941–1944 років були убиті сотні тисяч людей. Наївнішими жертвами стали євреї, а за ними і роми. Убийства румуни і немці совершили від часті независимо від другого, а порох в результаті співпраці. Многі из оставшихся в живих ромув, у яких ми брали інтерв'ю, розповідали про те, що бачили місця, де раніше були розстріляні євреї.

Спочатку ця доля спіткала єврейське населення знову завойованих областей: перші депортациі почалися на Буковині і Бессарабії вже в липні 1941 року. А влітку 1942 року відбулася депортація до Трансністриї щонайменш 25 тисяч румунських ромів.

Людей гнали сотнями кілометрів, часто пішки. Багато з них загинули в дорозі від голоду і виснаження, були пограбовані і згвалтовані. У Трансністриї було створено більш ніж 200 гетто і таборів. Вони були заповнені місцевими українськими євреями та євреями, депортованими з Румунії.

«В Ландау [адміністративний центр етніческих немців в Трансністриї]: Ви знаєте, що должны делать с евреями и цыганами [...] Я хочу сказать, что этот расплывчатый намек следовало понимать так, что всех евреев и цыган следовало расстрелять» (из свідоцтва бывшего служащего немецкого отряда «Зондеркоманда Русланд»).

В гетто люди столкнулися з умовами, які стали во всіх відношеннях убийственними: вони нуждались в піщі, жильє, дровах для отоплення та медичної допомоги. Офіційно приняті норми питання существували лише на папері. Депортовані меняли свою одежду на еду. У приїхавших в Трансністрию на своїх повозках их отнимали (наприклад, у кочевих циган). Тем самим они теряли в один момент все своє імущество. Вскоре тисячі ослаблених людей стали жертвами епідемії.

Резня

Сразу після вторгнення румунських і німецьких військ летом 1941 року команди есесівської айнзатцгрупи груп «Д» і підрозділи Вермахту почали, в першу чергу в сільській місцевості, масові розстріли як місцевих євреїв, так і ромів.

Після взрыва бомби в румунській штаб-квартирі в Одесі 23 жовтня 1941 року румунськими підрозділами було вбито близько 25 тисяч єврейських жителів. Жертви були розстріляні, спалені заживо або вбиті вибуховими пристроями. Ті, хто залишилися в живих, були доставлені взимку в північно-східні райони області. Коли в переповнених таборах вибухнув тиф, румунські органи відреагували новим масовим вбивством: в період з грудня 1941 по березень 1942 року в таборах Богданівка і Доманівка було убито близько 68 тисяч осіб. В розстрілах брали також участь українські допоміжні поліцейські і члени місцевих загонів «німецької самооборони».

В 1942 році между оккупантами було установлено свою роду разделение труда: румунские жандармерии отправляли депортованных евреев и ромов в районы этнических немецких поселений, особенно в район Березовки и Мостового, где их убивали отряды «немецкой самооборони». Численность погибших только в начале 1942 года, согласно официальной немецкой статистике, составила около 28 тысяч человек.

До 1943 года как минимум 15 тысяч евреев были отправлены из Трансністриї в граничную с ней на востоке немецкую оккупационную зону – Рейхскомисариат Украина. Их использовали на принудительных работах и затем почти всех расстреляли.

Последняя волна убийств в оставшихся гетто прокатилась в 1944 году во время отступления немецкой армии.

Численность жертв может быть установлена лишь приблизительно. В заключительном докладе Международной комиссии Эли Визеля, в 2004 году изучавшей роль Румынии в Холокосте, говорится, что численность убитых украинских евреев составляет от 115 тысяч до 180 тысяч человек. Из 150 тысяч евреев, депортованных в Трансністрию, погибло от 105 тысяч до 120 тысяч. Из 25 тысяч депортованных ромов выжило примерно лишь чуть больше половины.

Сер, депортован до Трансністриї та розстрілян там румунським конвоєм, жовтень 1941 р.

Євреї, депортовані в Трансністрию та расстріляні там румунськими конвоєм, жовтень 1941 р.

Сер, депортован до Трансністриї та розстрілян там румунським конвоєм, жовтень 1941 р.

Євреї, депортовані в Трансністрию та расстріляні там румунськими конвоєм, жовтень 1941 р.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Джерело: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких солдатів, Україна, 1943 р.

Істочник: Земельний архів Баден-Вюртемберга.

Румунський офіцер нагороджує німецьких сол